

Jokilaaksojen pelastuslaitos. Lausuntopyyntö pelastuslaitoksen toimintavalmius 2021-uudistuksesta

117/09.00/2020

Khall 15.02.2021 § 36 Jokilaaksojen pelastuslaitos pyytää lausuntoa toimintavalmiusjärjestelyjen uudistamisesta viimeistään 24. helmikuuta 2021.

Lausuntopyyntö esityslistan liitteenä.

Pelastustoimessa on vuosikymmenten ajan lähes koko Suomessa varmistettu pelastustoiminnan kiireellistä palvelutuotantoa sopimalla työntekijöiden ja viranhaltijoiden sekä sopimushenkilöstön hälytettävyydestä vapaa-ajaltaan vapaamuotoisen varallaolon avulla.

Pelastustoimen varallaoloihin liittyvä oikeuskäytäntö on vuoden 2015 jälkeen muuttunut alkaen Korkeimman oikeuden päätöksestä KKO 2015:48. Suomalaiseen oikeuskäytäntöön vaikuttaa myös EU-tason tuomioistuinratkaisu (EUT-518/15 ns. Matzak-tapaus). Viimeisimpiä asiaan vaikuttavia ratkaisuja Suomessa ovat Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisu 8.4.2019 (518/443) johon Korkein oikeus ei antanut valituslupaa (27.11.2019, S2019/332) sekä Työtuomioistuimen ratkaisu 2020:30.

Suomessa eri oikeusasteissa jo ratkaistujen kanteiden lisäksi on vireillä työtuomioistuimessa useita eri pelastuslaitoksia koskevia varallaoloihin liittyviä jälkikäteisiä palkkasaatavavaatimuksia ja ilmeisesti myös eri käräjäoikeuksiin on sopimushenkilöstön osalta vastaavia vireillä. EU-tuomioistuimessa on vireillä ainakin yksi merkittävä varallaoloihin liittyvä oikeuskäsittely (EU C-580/19) (vireille 30.7.2019). Lisäksi loppuvuodesta 2020 on eräissä pelastuslaitoksissa tullut runsaasti lisää jälkikäteisiä palkkasaatavavaatimuksia ilmi. Näissä on haastettu myös nykyistä meillä käytössä olevaa varallaolijan valmiusaikaa täydeksi työajaksi.

Varallaolosta luopumisen aiheuttamaa toimintavalmiuden epävarmuutta on suunniteltu korvattavaksi esimerkiksi seuraavilla toimenpiteillä:

- Hälytysrahakäytäntöä muutetaan siten, että se kannustaa pelastustoimintaan osallistuvaa henkilöstöä lähtemään vapaalta hälytyksiin, toimintakyvyn ylläpitoon, osaamisen kehittämiseen ja aktiivisuuteen. Käytännössä voidaan puhua aktivointikorvauksesta.
- Päätoimisen henkilöstön määrän lisääminen, työajan uudet painotukset.

- Päätoimisen henkilöstön työaikojen ja työskentelypisteiden optimointi siten, että sen avulla on mahdollisuus varmistaa etenkin virka-aikaista pelastustoiminnan toimintavalmiutta aikana, jolloin sopimushenkilöstön saatavuus hälytyksiin on heikointa.
- Pelastustoiminnan johtamisjärjestelmän osittainen uudistaminen.
- Sopimuspalokunnat jatkavat luonnollisesti entisellään ja todennäköisesti niiden hälytysmäärät tulevat lisääntymään naapuripaloasemien varmentavien valmiuksien vuoksi. Sopimuspalokuntatoimintaan kohdistetaan merkittäviä kehittämistoimenpiteitä muutoksessa ja myös pidemmällä aikavälillä.
- Onnettomuuksien ennaltaehkäisy, omatoimisen varautumisen ja etenkin turvallisuusviestinnän kehittäminen siten, että on mahdollisuus parantaa ihmisten omaa toimintakykyä kohdata erilaisia onnettomuuksia ja arjen häiriötilanteita.

Lausuntopyynnön mukaan kuntia pyydetään ottamaan kantaa erityisesti vaihtoehtojen A ja B välillä. Varallaolojärjestelmän jatkamista pelastustoiminnan kiireellisen valmiuden varmistajana ei voida merkittävistä taloudellisista riskeistä johtuen harkita vakavalla tavalla.

Mikäli kuntanne päätyy lausunnossaan painottamaan mallia A, pyydämme lisäksi ottamaan kantaa seuraavaan asiaan:

- Pelastuslaitos käynnistää viipymättä mallin A käyttöönoton yhteydessä valmistelut suunnitelmasta, jolla siirrytään asteittain 5 vuoden kuluessa mallin B-tyyppiseen toimintavalmiusjärjestelyyn.
- Suunnittelussa huomioitaisiin mallin A käyttöönoton jälkeen saatava tietoaineisto toteutuneista toimintavalmiuksista, toimintaympäristön ja alueemme riskien kehittymisestä sekä kustannusten toteutumisesta tätä jatkosuunnitelmaa yksityiskohdilta valmisteltaessa ja aikanaan toteutettaessa.
- Jatkovalmistelu tehtäisiin tiiviissä yhteistyössä alueen kuntien kanssa ja päätöksentekoon se tulisi aikaisintaan vuoden 2022 talousarvion ja toimintasuunnitelman valmistelun yhteydessä.

Tulevien ratkaisujen toteuttamisessa eri vaiheissa toimivaltaisia päätöksentekijöitä ovat pelastuslaitoksen johtokunta, Ylivieskan kaupunginhallitus sekä pelastusjohtaja, kukin toimivaltansa rajoissa.

Tavoitteena on, että uudistus on johtokunnan käsittelyssä 5. maaliskuuta, jonka jälkeen kyetään käynnistämään uudistuksen toteutus.

Vs. kaupunginjohtajan ehdotus:

Haapaveden kaupunki lausuu kannanottonaan seuraavaa:

Esityslistan liitteenä olevista asiakirjoista selviää, että Jokilaaksojen

pelastuslaitoksella tällä hetkellä käytettävää varallaolojärjestelmän käyttöä ei voida jatkaa. Jokilaaksojen pelastuslaitos esittää vaihtoehdot A tai B, korvaamaan nykyjärjestelmän. Varallaolojärjestelmän korvaaminen kummallakin esitetyllä vaihtoehdolla heikentävät pelastuslaitoksen toimialaan kuuluvaa turvallisuutta erityisesti niillä alueilla, joihin esitetyt toimintavalmiusmallit eivät takaa ympärivuorokautista päivystystä. Vaihtoehto A vaatisi tuekseen vahvan alueen sopimuspalokunnan. Haapaveden kaupungin saaman tiedon mukaan Haapavedellä toimivat sopimuspalokuntalaiset eivät ole tyytyväisiä Jokilaaksojen pelastuslaitoksen esittämään aktivointikorvausmalliin, jolla korvattaisiin nykyinen varallaolokorvaus. Haapaveden kaupunki ei voi kannattaa sellaisen mallin valmistelun jatkamista, joka aiheuttaa paikallisten sopimuspalokuntalaisten motivaation hiipumista tehtävää kohtaan. Vaihtoehto B tarkoittaisi vahvaa ammattipalokuntaa, jonka vuosikustannusten lisäys kunnille olisi arviolta 2 miljoonaa euroa. Tämä vaihtoehto ei ole kuntien taloustilanteitakaan ajatellen järkevä.

Haapaveden kaupunki ei ole kummankaan vaihtoehdon kannalla, vaan esittää asian palauttamista valmisteluun. Jokilaaksojen pelastuslaitoksen olisi syytä valmistella malli, jolla turvataan sopimuspalokuntalaisten motivaatio jatkaa kaupungin turvallisuuden kannalta erittäin tärkeässä tehtävässä myös tulevaisuudessa.

Päätös:

Hyväksyttiin.
